

ODJEL ZA MLADE – ISTRAŽIVANJE HRVATSKIH PRILIKA
Young Adult Department – Research of the Current Situation in
Croatia

Žozefina Žentil Barić
Gradska knjižnica Zadar
zozefina.zentil-baric@gkzd.hr

Tina Mihić
Gradska knjižnica Zadar
tina.mihic@gkzd.hr

Iva Uskok Breulj
Gradska knjižnica Zadar
iva.uskok.breulj@gkzd.hr

UDK / UDC **027.625(497.5)**
Stručni rad / Professional paper
Primljeno/ Received: 14.03.2022.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

423

Sažetak

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja čija je svrha bila ispitati zastupljenost odjela za mlade u hrvatskim narodnim knjižnicama velikih gradova, saznati na koje se načine nastoje zadovoljiti potrebe mladih kao zasebne korisničke skupine u narodnim knjižnicama velikih gradova i pronaći novije primjere dobre prakse. Istraživanje se provodilo od travnja do lipnja 2020. godine *online* anketnim upitnikom. Prigodni uzorak činile su narodne knjižnice iz ukupno 24 velika hrvatska grada. Pristiglo je 20 odgovora iz knjižnica 16 gradova. Utvrđeno je da mnoge knjižnice u Hrvatskoj nemaju posebno izdvojene odjele za mlade i da još uvijek prevladava koncept odjela za djecu i mlade. Tri hrvatske knjižnice koje imaju posebne odjele za mlade svoje su raznovrsne programe, aktivnosti i usluge usmjerile na slobodno vrijeme i interese mladih nudeći građu koja bi ih mogla najviše zainteresirati za čitanje i posudbu, uređenjem prostora koji odudara od ostatka knjižnice, kao i opremljenošću novim tehnologijama. Najveći problem s kojim se knjižničari susreću u radu s mladima njihova je nezainteresiranost za kulturna događanja. Rad daje pregled trenutačne situacije u radu s mladima u hrvatskim narodnim knjižnicama, čime popunjava prazninu koja na ovom području postoji u literaturi i pridonosi praćenju razvoja knjižničarske struke.

Ključne riječi: istraživanje, mladi, narodna knjižnica, odjel za mlade

Summary

The paper presents results of a research whose purpose was to find out the number of Young Adult Departments in public libraries in Croatian large cities, to examine in what ways public libraries of large cities try to meet the needs of young people and to find contemporary examples of good practice. The survey research was conducted from April to June 2020 through an online questionnaire. The appropriate sample consisted of public libraries from a total of 24 large Croatian cities. There were 20 responses received from libraries in 16 cities. It was found that many libraries in Croatia do not have separate departments for young people and that the concept of a combined Department for Children and Youth still prevails. The three Croatian libraries that have Young Adult Departments have focused their various programs, activities and services on the free time and interests of young people, offering materials that are most likely to interest them for reading and lending, arranging spaces that stand out from the rest of the library and equipping them with new technologies. The biggest issue librarians face in working with young people is their lack of interest in cultural events. The paper provides an overview of the current situation in working with young people in Croatian public libraries, which fills the gap that exists in the literature in this area and contributes to monitoring the development of the library profession.

Keywords: research, young adults, public library, young adult department

Uvod

Knjižnične usluge za mlade intenzivnije su prisutne u hrvatskim narodnim knjižnicama posljednja dva desetljeća. Nakon što je krajem 20. stoljeća u fokusu bilo proširenje knjižničnih usluga za djecu, krajem devedesetih i početkom 21. stoljeća knjižničari se polako usmjeravaju na mlade kao zasebnu korisničku skupinu. Prvi programi za mlade u hrvatskim knjižnicama pojavljuju se krajem devedesetih godina prošlog stoljeća, poput programa *Mladi za mlade* Gradske knjižnice Rijeka 1998. godine.¹

¹ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za djecu i mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Selekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači: Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižnično društvo, 2009. Str. 8.

Prvi odjel za mlade *Idi pa vidi* osnovan je 2000. godine u Knjižnici Medveščak u Zagrebu², zatim su 2003. otvoreni *Knjižnica za mlade* Knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu³ i *Klub za mlade* Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek⁴.

Hrvatsko knjižničarsko društvo objavilo je 2001. godine prijevod prvih IFLA-inih *Smjernica za knjižnične usluge za mladež*. Komisija za knjižnične usluge za djecu Hrvatskoga knjižničarskog društva, prateći trendove u europskom knjižničarstvu devedesetih godina 20. stoljeća, proširila je svoje djelovanje i na usluge za mlade te je 2004. godine promijenila naziv u Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež (KKUDM)⁵. Na inicijativu Komisije, 2009. godine objavljene su prerađene *Smjernice za knjižnične usluge za mladež s dodatkom Web 2.0. i knjižnične usluge za mladež: uvod za knjižničare* koji je posebno priređen za hrvatsko izdanje da bi se knjižničarima približila nova informacijska pomagala za svakodnevni rad s mladima na internetu.⁶ U *Smjernicama* naveden je i primjer dobre prakse iz hrvatskih knjižnica: program *Svaštarnica* Gradske knjižnice Zadar koji tinejdžerima omogućava sudjelovanje u nizu aktivnosti, poput plesa, pjevanja, glume, likovne umjetnosti, kvizova, pantomime, raznih društvenih i natjecateljskih igara.⁷

Tijekom godina održano je i više stručnih skupova koji su tematizirali knjižnične usluge za mlade, primjerice *Tinejdžer u knjižnici. Upomoć!* (2009.) te *Zgrade, prostori i oprema dječjih knjižnica i knjižnica za mlade* (2014.) u organizaciji KKUDM-a i Knjižnice Medveščak u Zagrebu, potom *Knjižnica ukorak s potrebama mladih* (2013.) Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu te *Djeca i mladi u knjižnicama – rad s djecom i mladima u knjižnicama sjeverozapadne Hrvatske* (2014.) u organizaciji Knjižnice „Nikola Zrinski“ u Čakovcu⁸.

² Usp. Stričević, Ivanka. Pravo na slobodni pristup informacijama u knjižnicama za djecu i mladež. // *Dijete i društvo* 3, 4(2001.), str. 455-466.

³ Usp. Katić, Miroslav; Čunović, Kristina. Knjižnica za mlade Karlovac – ukorak s potrebama mladih. // *HKD Novosti*, broj 62, travanj 2014. URL: <https://www.hkdrukstvo.hr/hkdnovosti/clanak/853> (2020-05-18)

⁴ Usp. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek: GISKO. O knjižnici. URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/povijest-knjiznice-2/> (2020-04-20)

⁵ Usp. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zapisnik sa 6. sjednice Stručnog odbora HKD-a održane 23. rujna 2004. URL: <https://www.hkdrukstvo.hr/hr/dokumenti/> (2020-05-16)

⁶ Usp. *Smjernice*. Nav.dj., str. 10.

⁷ Usp. isto, str. 27.

⁸ Usp. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Skupovi: Arhiva. URL: https://www.hkdrukstvo.hr/hr/skupovi/arhiva/u_zemlji/0/ (2020-05-16)

Tko su mladi

Pojmom *mladi* pokušava se objediniti heterogenu društvenu skupinu unutar koje, uz generacijske specifičnosti koje ih povezuju, istodobno postoje brojne unutargeneracijske razlike. Mladi se razlikuju po socijalnom podrijetlu, različitom stupnju individualne i socijalne zrelosti, supkulturnim interesima i obilježjima i slično.⁹ Zbog svega navedenoga i određenje dobne granice mladih fluidno je i ovisi o brojnim faktorima.¹⁰ Donja dobna granica jasnija je i obično se određuje s 12 ili 13 godina. Gornja je granica otvorena i obuhvaća raspon od 18 do 30 godina. Kao uzrok tome najčešće se navodi suvremeni stil života koji, među ostalim, karakteriziraju produljenje prosječnoga životnog vijeka stanovništva, sve veći broj mladih koji studiraju, odnosno produljenje razdoblja u kojem se pripremaju za ulazak u svijet rada te odgađanje osnivanja obitelji.¹¹ U hrvatskoj se javnosti u raspravama o mladima sve češće susreće i termin *mlađi punoljetnik*. Termin je preuzet iz pravosuđa u kojem hrvatski Zakon o sudovima za mladež¹² definira mlade počinitelje kaznenih djela kao maloljetnike između 14 i 17 godina te mlade punoljetnike između 18 i 20 godina. Još je jedan sveprisutan termin u razgovorima o mladima strani izraz *young adults* – termin koji je početkom šezdesetih godina 20. stoljeća skovala američka udruga YALSA¹³ za označavanje literature namijenjene populaciji od dvanaeste do devetnaeste godine¹⁴. Termin je to koji se širi svijetom zahvaljujući intenzivnom marketinškom obilježavanju markom (engl. *brand*) specifične literature namijenjene mladima, a zapravo se gotovo preklapa s već postojećim pojmom *teenager*, čime se dodatno otežava definiranje pojma *mladi*. Jedan od primjera dobre prakse iz Sjedinjenih Američkih Država – State Library of Iowa tu mlađu skupinu označava nazivom *teenagers*,

⁹ Usp. Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine. // Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Str. 4. URL: <https://mdomsp.gov.hr/istaknute teme/mladi-i-volonterstvo/mladi-9015/nacionalni-program-za-mlade-9024/9024> (2020-05-16)

¹⁰ Tom tematikom na području knjižničarstva već su se detaljnije bavili Ivanka Stričević i Srećko Jelušić te Alka Stropnik#, pa će se ovdje dati samo kratak pregled problematike.

¹¹ Usp. Nacionalni program za mlade. Nav.dj., str. 4.

¹² Usp. Zakon o sudovima za mladež. Članak 2. // Narodne novine 84, 1792(2011).

URL:<https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE>(2020-04-17)

¹³ Young AdultLibraryServicesAssociation– Sekcija Američkog knjižničarskog društva koja se bavi uslugama za mlade

¹⁴ Više u: Mikačić, Sanja. Literatura za mladež : klasifikacija na raskrižju. // Stručna obrada knjižnične građe namijenjene djeci i mladima : zbornik radova / Knjižnice u procjepu 3. Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2018. Str. 5.

a novim pojmom *new adults* referira se na mlade između 18 i 25 godina.¹⁵ I u Rusiji se oko 2010. počela širiti dobna granica koja određuje tko su to mladi – s prije utvrđenog raspona od 15 do 24 godine granica se proširila na raspon od 14 do 30 godina, a čemu se prilagodila i Ruska državna knjižnica za mlade koja je otvorena još 1966. godine.¹⁶ Određenje dobnih granica uglavnom ovisi o tome koja je svrha postavljanja okvira, pa tako i knjižničari određuju dobne granice u skladu s vlastitim ciljevima i uvjetima u kojima djeluju.

Razlozi za otvaranje odjela za mlade

Među razlozima za pokretanje usluga i otvaranje odjela za mlade, koji se mogu pronaći u stručnoj literaturi, ističe se potreba mladih ljudi da se odvoje od djece i djetinjstva¹⁷ te da se razvijaju kao članovi društva sa svojom vlastitom kulturom¹⁸, a iz čega proizlazi i potreba za vlastitim prostorom. Narodna knjižnica, kao institucija otvorena svim dobnim skupinama, mora razumjeti potrebe mladih i prilagoditi im svoje usluge, odnosno osigurati prostor, građu i programe koji odražavaju njihove interese i kulturu. To bi trebalo mladima pomoći da prevladaju odbojnost prema knjižnici¹⁹ te da je počnu doživljavati kao ugodno mjesto koje je uređeno za njih i u koje su dobrodošli. Tinejdžeri nisu više djeca, no još nisu ni odrasle osobe. Zato je potrebno zadovoljiti potrebe i jednoga i drugoga, i djeteta i odrasloga. Pritom se odrasli, koji se bave mladima, moraju početi prema njima ponašati kao prema odraslim osobama.²⁰

Za sve navedeno, klasična podjela na dječje odjele i odjele za odrasle pokazala se nedovoljno djelotvornom i neopravdanom.²¹ Prostori unutar odjelâ namijenjenih djeci mogu tek djelomično odgovoriti na potrebe onih mladih ljudi koji su se jednostavno od djetinjstva navikli dolaziti na te odjele i nemaju spoznaju o tome da postoje odjeli za

¹⁵ Usp. State Library of Iowa URL: [https://www.statelibraryofiaowa.org/ld/k-p/new-lib-dir-man/services/teens-ya\(2020-04-20\)](https://www.statelibraryofiaowa.org/ld/k-p/new-lib-dir-man/services/teens-ya(2020-04-20))

¹⁶ Usp. Kislovskaya, Galina; Bubekina, Natalia; Chudinova, Vera. Overview of Library Services Provided to Children and Young Adults in Russia. // Youth-Serving Libraries in Japan, Russia, and the United States. / uredili: Farmer, Lesley S. J.; Gendina, Natalia; Nakamura, Yuriko. Lanham, Md: Scarecrow Press, 2012. Str. 133.

¹⁷ Usp. State Library of Iowa URL: [https://www.statelibraryofiaowa.org/ld/k-p/new-lib-dir-man/services/teens-ya\(2020-04-20\)](https://www.statelibraryofiaowa.org/ld/k-p/new-lib-dir-man/services/teens-ya(2020-04-20))

¹⁸ Usp. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 45.

¹⁹ Usp. Isto.

²⁰ Usp. Rečić, Mijo. Kako odgajati odgovornog tinejdžera. Osijek : Vlastita naklada, 2014. Str. 27.

²¹ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav.dj., str. 7.

mlade, a iz osobnih razloga nisu spremni prijeći na odjel za odrasle. Međutim, takav prostor ne može privući nove korisnike ni odgovoriti na rastuće potrebe mladih.²² U IFLA-inim *Smjernicama za knjižnične usluge za mladež* ističe se važnost izdvojenih posebnih prostora za mlade s ciljem da se u pažljivo osmišljenim i privlačnim prostorima ugodnije osjećaju i da budu potaknuti na rad i daljnje obrazovanje primjereno njihovoj dobi.²³ Marta Kasap i Tatjana Aparac Jelušić definiraju odjel za mlade kao samostalan dio narodne knjižnice koji odlikuje smještaj posebnih usluga i službi za mlade, odvojen od odjela za djecu ili odjela za odrasle.²⁴ U skladu s tim, u *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* iz 2021. godine navodi se Odjel za mlade kao zaseban odjel koji trebaju imati općinska/gradska knjižnica i njezine područne knjižnice.²⁵

Još je jedan razlog za izdvajanje posebnog odjela za mlade, a to je suočavanje s problemom gubitka mladih članova u knjižnicama. Kao dokaz da se doista radi o stvarnom problemu vidi se iz IFLA-inih *Smjernica za knjižnične usluge za mladež* u kojima se navodi da se često gubitak mladih korisnika karakterizira kao nedostatak interesa mladih za knjižnicu.²⁶ S obzirom na to da mladi imaju raznovrsne informacijske potrebe, logično je upitati se nije li razlog nezainteresiranosti za knjižnicu u nedostatnoj i neodgovarajućoj knjižničnoj ponudi. Pregledom novije znanstvene i stručne literature objavljene u području informacijskih znanosti utvrđeno je da i dalje vrijedi tvrdnja Ivanke Stričević i Srećka Jelušića iz 2010. godine kako istraživanja o tome koliko djece u Hrvatskoj nastavlja s članstvom u narodnoj knjižnici nakon osnovne škole, ne postoje²⁷. Na taj način postojanje ovog problema, kao i njegova rješenja ostaju na teorijskoj razini, odnosno subjektivnom doživljaju pojedinih knjižnica i knjižničara.

U literaturi se navodi da informacijske potrebe i interesi mladih proizlaze iz školskih obveza, bavljenja određenim hobijima i načina na koji provode slobodno

²² Usp. Kasap, Marta; Aparac Jelušić, Tatjana. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2-3 (2017). Str. 172. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/581> (2020-05-14)

²³ Usp. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Nav.dj., str. 15.

²⁴ Usp. Kasap, M.; Aparac Jelušić, T. Nav.dj., str. 156.

²⁵ Usp. *Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. Članak 7. // *Narodne novine* 103, 1834 (2021). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html (2020-09-30)

²⁶ Usp. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Nav.dj., str. 7-8.

²⁷ Usp. Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. *Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 1(2010), str. 12. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/443/438> (2020-05-25)

vrijeme.²⁸ Da bi narodna knjižnica mogla djelotvorno odgovoriti na informacijske potrebe mladih korisnika, potrebno je osigurati određene uvjete. Prema Ivanki Stričević, osnovni uvjeti koje knjižnica u tu svrhu mora osigurati jesu odgovarajući prostor namijenjen mladima u kojem se mlade prepoznaje i priznaje kao posebnu korisničku skupinu, odgovarajuća građa, informacijska služba koja djeluje u fizičkom prostoru knjižnice i u virtualnom prostoru, zatim programi i aktivnosti koji polaze od potreba i interesa mladih uz prihvaćanje mladih kao suradnika u oblikovanju usluga i programa te kompetentni, pristupačni i komunikativni knjižničari.²⁹ Upravo se nedostatak knjižničara posebno osposobljenih za rad s mladima navodi kao jedan od uzroka zanemarenosti mladih kao posebne korisničke skupine u narodnim knjižnicama.³⁰

Što se tiče načina na koje mladi provode svoje slobodno vrijeme, riječ je o jednom od ključnih problema društva. Istraživanja su pokazala da mladi iznimno nekvalitetno provode slobodno vrijeme u kojemu su najmanje zastupljeni kulturno-umjetnički sadržaji.³¹ Slobodno vrijeme mladih Njemačke narodne knjižnice stavile su u fokus svojih odjela za mlade. Njemačka se mladež u posljednjem desetljeću prošlog stoljeća narodnim knjižnicama koristila gotovo isključivo za potrebe škole i obrazovanja pa je knjižnica imala sve manju ulogu u njihovom slobodnom vremenu. Kako bi ponovno privukle mlade ljude, knjižnice su svoje usluge i programe usmjerile prema njihovim interesima, a obrazovne ambicije pale su u drugi plan. Pod geslom „Slobodno vrijeme je vrijeme medija“ knjižnice su izgradile bogatu ponudu medija sadržajno usmjerenih prema potrebama slobodnog vremena mladih s težištem na audiovizualnim i elektroničkim medijima, popularnim časopisima i drugoj tiskanoj građi koja obrađuje popularne teme zanimljive mladima. Također, prihvatili su činjenicu da mladi, dok se koriste medijima i dok čitaju, rado nešto piju ili grickaju, pa su automati za piće ili slatkiše postali sastavni dio brojnih odjela za mlade. Takav pristup polučio je uspjeh i vratio mlade u njemačke knjižnice.³² Važno je spomenuti i da mladi danas svoje slobodno vrijeme sve više provode na internetu, upotrebom računala ili pametnih telefona te se možda i češće druže na

²⁸ Usp. Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 15.

²⁹ Usp. Stričević, Ivanka. Informacije potrebne mladima za osobni razvoj. // Sedmi i osmi okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 140-141.

³⁰ Usp. Stričević, I.; Jelušić, S. Nav.dj., str. 5.

³¹ Vidi npr. Miliša, Zlatko. Manipuliranje potrebama mladih. Zagreb : Marko M. usluge, 2006. Str. 11 - 14.

³² Usp. Schmitt, Rita. Knjižnice za mladež u Njemačkoj. // Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica : njemačka iskustva. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba : Goethe-Institut, 2004. Str. 13-30.

društvenim mrežama ili na serverima *online* videoigara, nego uživo. Zato je potrebno da odjeli za mlade budu prisutni na internetu nudeći kvalitetne sadržaje informativnoga, zabavnog i obrazovnog karaktera.³³

Na pitanje kolika je zastupljenost odvojenog prostora za mlade u hrvatskim narodnim knjižnicama, odgovor je tražen u dostupnoj znanstvenoj i stručnoj literaturi na hrvatskom jeziku objavljenoj u području informacijskih znanosti. Pronađeni su brojni diplomski radovi s istraživanjima programa i usluga za mlade te istraživanje Ivanke Stričević i Srećka Jelušića koje se bavi konceptima knjižničnih usluga za mlade, no nisu pronađena istraživanja zastupljenosti odjela za mlade u hrvatskim knjižnicama. Stoga je odlučeno da se provede istraživanje o tome.

Istraživanje

Preseljenjem Gradske knjižnice Zadar na novu lokaciju 1999. godine, zadarska su djeca dobila veliki moderan Odjel za djecu namijenjen prvenstveno djeci od rođenja do 14. godine, odnosno do završetka osnovne škole. Prostor nove Knjižnice popunio je još Odjel za odrasle Čitaonicom tiska, Zavičajnom zbirkom, Glazbenom zbirkom i Studijskom čitaonicom. Ubrzo je uočeno da je jedna korisnička skupina ostala bez vlastitog kutka – tinejdžeri, odnosno mladi. Još je 2003. godine zaključeno da su mladi svojim zahtjevima i potrebama prerasli kapacitet i Dječjeg odjela i Knjižnice općenito. U godišnjem izvješću tada je zapisano: „Mi ih ne želimo pustiti ili vratiti na ulicu – želimo im nastaviti osiguravati prostor za igru i zabavu, educirati ih i animirati. Svi zajedno čeznutljivo upiremo pogled u susjednu nam zgradu (ili bilo koji drugi prostor) i očekujemo proširenje.”³⁴ Sedamnaest godina poslije započeli su radovi na proširenju Gradske knjižnice, pa će se u susjednoj zgradi osnovati novi izdvojeni Odjel za mlade. Proširenje je planirano za 2022. godinu.

³³ Usp. Kolarić, Alica; Šimić, Sonja; Štivić, Vjeruška; Žentil Barić, Žozefina. Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 9. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/164/159> (2020-05-10)

³⁴ Stil, duh i praksa: godišnje izvješće Gradske knjižnice Zadar za 2003. godinu. / urednik Mladen Masar. Zadar: Gradska knjižnica Zadar, 2004. Str. 22.

Metodologija istraživanja

Tijekom procesa osmišljavanja budućeg Odjela za mlade, nametnulo se pitanje o tome postoje li u Hrvatskoj, u gradovima veličine Zadra, primjeri dobre prakse na koje bi se moglo ugledati. Pregledana je dostupna stručna literatura u kojoj se uglavnom spominju uvijek isti primjeri odjela za mlade – prvi hrvatski Odjel za mlade u Knjižnici Medveščak i Knjižnica za mlade u Karlovcu. Stoga je osmišljeno i provedeno istraživanje s postavljenim trima ciljevima. Prvi je cilj dati odgovor o zastupljenosti odjela za mlade u hrvatskim narodnim knjižnicama velikih gradova, drugi je cilj saznati na koji se način zadovoljavaju potrebe mladih kao zasebne korisničke skupine u narodnim knjižnicama velikih gradova, a treći je cilj pronaći novije primjere dobre prakse. Istraživanje je provedeno od travnja do lipnja 2020. godine.

S obzirom na prvi cilj istraživanja i njegovu kvantitativnu prirodu za istraživačku metodu odabrana je anketa. Kao tehnika prikupljanja podataka upotrijebljena je *online* anketa. Anketni upitnik izrađen je s pomoću *online* alata Google obrasci, a ispitanici su samostalno popunjavali upitnik koji im je poslan putem adresa elektroničke pošte knjižnica navedenih na njihovim mrežnim stranicama. Pitanja su, na temelju iskustva iz prakse, usmjerena na koncepte za koje je pretpostavljeno da bi mogli biti najzastupljeniji: odjel za mlade, zbirku građe za mlade te odjel za djecu i mlade, a provođenje programa za mlade propitivalo se unutar svakoga pojedinog koncepta. Anketni upitnik podijeljen je na navedene segmente, a ispitanici su odgovarali samo na onaj dio upitnika koji se odnosio na situaciju u njihovoj knjižnici. U skladu s osnovnim ciljevima istraživanja, najopsežniji je segment bio onaj posvećen odjelu za mlade u kojem je bilo postavljeno 40 pitanja. U dijelu *Zbirke za mlade* postavljena su 22 pitanja, u dijelu *Odjela za djecu i mlade* bilo je 18 pitanja, dok su knjižnicama koje nemaju nijedan od navedenih koncepata postavljena tri pitanja.

Polazne točke za određivanje uzorka bili su konstatacija Ivanke Stričević i Srećka Jelušića da bi odjel za mlade valjalo osnivati u svim županijskim i gradskim knjižnicama kao i u većim općinskim narodnim knjižnicama³⁵ te postavljeni cilj istraživanja da se pronađu primjeri dobre prakse u većim hrvatskim gradovima poput Zadra. Stoga su

³⁵ Usp. Stričević, I.; Jelušić, S. Nav.dj., str. 32.

prigodni uzorak činile narodne knjižnice iz ukupno 24 velika hrvatska grada.³⁶ Poveznica na anketni upitnik poslana je na adrese dvadeset i tri narodne knjižnice u velikim hrvatskim gradovima te mreži Knjižnica grada Zagreba (KGZ). Zbog opsežnosti prikupljenih podataka u ovom će se radu predstaviti prvenstveno podaci vezani uz odjel za mlade.

Rezultati istraživanja i komentari rezultata

Pristiglo je 20 odgovora iz knjižnica 16 gradova (Bjelovar, Čakovec, Karlovac, Koprivnica, Krapina, Osijek, Pazin, Pula, Rijeka, Split, Šibenik, Varaždin, Velika Gorica, Vinkovci, Vukovar i Zagreb). Iz Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar primljena su dva odgovora, posebno za Dječji odjel i posebno za Odjel za odrasle, a iz mreže Knjižnica Grada Zagreba primljena su četiri odgovora. Među ponuđenim odgovorima poseban Odjel za mlade imaju tri knjižnice (Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, Gradska knjižnica i čitaonica „Metel Ožegović“ Varaždin i Gradska knjižnica Vukovar), Odjel za djecu i mlade ima 11 knjižnica (Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Pazin, Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Gradska knjižnica Rijeka, Gradska knjižnica „Marko Marulić“ Split, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci i tri knjižnice iz mreže KGZ-a), Zbirku za mlade također tri knjižnice (Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar, na Dječjem odjelu i Odjelu za odrasle; Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec i jedna knjižnica iz mreže KGZ-a), a ništa od navedenoga nemaju dvije knjižnice (Gradska knjižnica Krapina i Gradska knjižnica Velika Gorica).

Za potrebe ovog rada detaljnije su analizirani odgovori triju knjižnica koje imaju izdvojen odjel za mlade: *Knjižnica za mlade* Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (od 2003.), *Odjel za mlade* Gradske knjižnice i čitaonice „Metel Ožegović“ Varaždin (od 2007.) i *Spajalica* Gradske knjižnice Vukovar (od 2017.). Sve su tri knjižnice svoje odjele osnovale u 21. stoljeću i definirale skupinu mladih kao korisnike između 13 i 25 godina. Prostor odjela za mlade u Vukovaru prostire se na 150, u Karlovcu na 200, a u

³⁶ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi definira kategoriju velikog grada kao jedinicu lokalne samouprave koja je gospodarsko, financijsko, kulturno, zdravstveno, prometno i znanstveno središte razvoja šireg područja, ima više od 35 000 stanovnika i na koju se decentraliziraju određeni upravni poslovi. Prema ovom kriteriju, uz Grad Zagreb, koji ima i status županije, u kategoriju velikog grada spada još 16 gradova prema broju stanovnika te osam gradova upravno gledano kao županijska središta. Grad Zadar i Gradska knjižnica Zadar nisu uključeni u istraživanje.

Varaždinu na 40 kvadratnih metara. Sve su tri knjižnice svoje odjele uredile drukčije od ostatka knjižnice, kako bi ih prilagodile ciljanoj skupini. Uređenje je neformalnije, suvremenog dizajna, s grafitima po zidovima, a u njemu su sudjelovali ravnatelji, arhitekti i knjižničari. Nijedna knjižnica nije spomenula sudjelovanje mladih u uređenju prostora. Odjeli u Karlovcu i Vukovaru otvoreni su tijekom cijelog dana, a u Varaždinu na smjene prema danima te u njima rade jedan do dva djelatnika. Knjižnice u Karlovcu i Varaždinu složile su se s tvrdnjom da s mladima trebaju raditi mladi, a knjižnica u Vukovaru odgovorila je da se niti slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom. Knjižnica za mlade u Karlovcu ima 105 članova koje u knjižničnom programu zasebno upisuje. No, prema statistici za cijelu knjižnicu upisano je 2619 mladih. Ispitanica je to objasnila time da se većina mladih upisuje u središnjici jer je literatura za posudbu u Knjižnici za mlade specifična, nema lektire i puno stručne literature koja je potrebna srednjoškolcima i studentima. U Vukovaru i u Varaždinu u knjižničnom programu ne postoji posebna kategorija mladih pod kojom bi se upisivali i evidentirali članovi odjela za mlade. Što se tiče upisanih u knjižnicu, prema dostavljenim odgovorima u Vukovaru ima 1200, a u Varaždinu 3500 mladih korisnika. Sve tri knjižnice navele su kako mladi ne moraju nužno biti članovi knjižnice da bi boravili na Odjelu i koristili se građom, pa se može pretpostaviti da je broj stvarnih korisnika nešto veći od navedenoga.

U osnivanju odjela za mlade važno je usmjeriti posebnu pažnju na izgradnju fonda kako bi građa zadovoljila intelektualne, emocionalne i društvene potrebe te specifične korisničke skupine. Pritom je poželjno imati dobro osmišljene smjernice za nabavu građe u kojima su, među ostalim, jasno definirani namjena zbirke i kriteriji za pročišćavanje, i mogu knjižničarima olakšati taj važan posao. Rezultati istraživanja pokazali su da sve tri knjižnice imaju samo općenite *Smjernice za nabavu građe*, a nijedna nema poseban dokument kojim bi se definirale smjernice za nabavu građe za odjel za mlade. U nabavi sudjeluju djelatnici Službe za nabavu u konzultaciji s djelatnicima odjela za mlade, a također se, osim u Vukovaru, zapisuju i prijedlozi i želje mladih. U svim trima knjižnicama fond je usmjeren na slobodno vrijeme i interese mladih, no u Vukovaru se ipak podjednako pažnja poklanja i obrazovnim/školskim potrebama. Sve su knjižnice obuhvatile beletristiku namijenjenu tinejdžerima, literaturu *Young Adults* (YA), izbor stripova za odrasle i stripova o akcijskim junacima i superjunacima te referentnu zbirku. Dvije od triju knjižnica uključile su izbor beletristike za odrasle, stripove za djecu i

časopise. Jedino je knjižnica u Vukovaru u fond uključila lektiru za osnovnu i srednju školu. Upravo se lektira ondje najviše i posuđuje, dok su u Karlovcu to stripovi i turistički vodiči, a u Varaždinu beletristika. Kad je riječ o popularno-znanstvenoj literaturi, sve su tri knjižnice uvrstile biografije glazbenika i glumaca te literaturu o filmu, glazbi i fotografiji. Dvije su knjižnice uključile knjige o zdravlju i higijeni, psihologiji, sportu te biografije povijesnih i suvremenih ličnosti. Samo je knjižnica u Karlovcu oblikovala kombinaciju naslova s Dječjeg odjela i Odjela za odrasle te izdvojila tematske časopise (o filmu, glazbi, sportu, modi...), a samo je knjižnica u Vukovaru izdvojila knjige o parapsihologiji, religiji i mitologiji, geografiji i povijesti, fizici, kemiji i biologiji, svemiru i astrologiji te likovnoj umjetnosti, odnosno knjige iz svih područja znanosti i umjetnosti. Nijedna knjižnica nije ponudila kuharice. Od navedene građe najviše se posuđuju biografije glazbenika, glumaca, sportaša, a u Vukovaru i popularna psihologija.

Analizom odgovora o neknjižnoj građi dolazi se do zaključka da sve tri knjižnice nude e-knjige, a samo Odjel za mlade u Varaždinu ima zvučne knjige. Glazbene CD-ove i DVD-ove, filmove na DVD-u i filmove na *Blu-Ray*u imaju sve tri knjižnice, ali Karlovac napominje da je ta vrsta građe smještena u središnjici na AV odjelu, a ne na odjelu za mlade. U svim knjižnicama najviše se posuđuju filmovi i glazbeni CD-ovi. Neknjižna građa smještena je odvojeno od knjižne i sve je složeno prema tradicionalnim oznakama UDK-a i signaturama te abecedi autora.

Iz odgovora na pitanja koja su se odnosila na opremu i tehnologiju vidljivo je da sve tri knjižnice nude računala za pristup internetu, izradu dokumenata u Wordu i PowerPointu te igranje igrice, stolove za individualni i grupni rad, kaučeve i/ili fotelje za udobnost i panoe za oglase. Dvije knjižnice opremile su svoje odjele igraćim konzolama (Playstation, Nintendo Wii...), prijenosnim računalima, e-čitačima (Kindle, Kobo ili dr.), projektorom, društvenim igrama, aparatom za kavu i panoom za kreativne radove korisnika. Osim toga, samo je Gradska knjižnica Vukovar u ponudu uvrstila i tablet, 3D printer, televizor i DVD uređaj za gledanje filmova te aparat za grickalice, što znači da je odjel za mlade Gradske knjižnice Vukovar najraznovrsnije opremljen. Može se pretpostaviti da je to dijelom zbog blizine Američkog kutka koji je dobro opremljen suvremenom tehnologijom. Nijedna knjižnica nema gramofon i glazbene instrumente u svojem prostoru. Od navedenoga, korisnici se najviše koriste računalima i društvenim igrama, a u Vukovaru 3D printerom i 3D olovkom.

Programi koje organiziraju djelatnici odjela za mlade navedenih triju knjižnica raznovrsni su. Riječ je o tečajevima stranih jezika, izložbama, performansima, čitateljskim klubovima, predstavljanjima autora, putopisnim predavanjima, fotonatječajima, informatičkim radionicama, turnirima u šahu, radionicama eksperimentalnog crtanja, radionicama znanosti, predavanjima o zdravlju, posebnim programima gimnazijalaca i slično. Programi se održavaju tijekom cijele godine, različite su učestalosti, redovni su ili povremeni, a održavaju se u za to predviđenim prostorima na odjelima, ali i u dvorištu, na ulicama i gradskim trgovima, kako napominje ispitanica iz Karlovca. U osmišljavanju i/ili vođenju programa u Varaždinu sudjeluju i mladi, u Karlovcu mladi daju svoje prijedloge, a u Vukovaru organizacija leži na djelatnicima. Jedino u Varaždinu u programe nisu uključeni i volonteri. Iako su programi namijenjeni prvenstveno mladima, djelatnici knjižnica u Varaždinu i Vukovaru napominju da u njima mogu sudjelovati sve dobne skupine. U dovođenju publike surađuje se sa srednjim školama i ostalim ustanovama, ali mladi ne moraju biti članovi knjižnice da bi sudjelovali, već je cilj privući ih i zadržati. Ipak, sve tri knjižnice navode nezainteresiranost mladih za kulturna događanja kao osnovni problem.

Kako u svojoj knjizi navodi Alka Stropnik, današnja mladež odrasla je okružena novim tehnologijama, pa im stoga narodne knjižnice, da bi zadovoljile informacijske potrebe i interese mladih korisnika, trebaju omogućiti sudjelovanje u osmišljavanju i stvaranju sadržaja knjižničnih mrežnih stranica primjenom usluga *weba 2.0*. Osim toga, mladi očekuju da im informacije budu uvijek i svuda lako dostupne. Stoga je važno da knjižnice budu prisutne na internetu jer ono što nije na mreži, za pripadnike ovih generacija ne postoji.³⁷ Zbog toga je anketnim pitanjima bila obuhvaćena i prisutnost knjižnica i njihovih odjela za mlade na internetu. Analizirajući tehnološki aspekt navedenih odjela, primjećuje se da odjeli u Varaždinu i Vukovaru imaju podstranicu u sklopu stranice Knjižnice, a u Karlovcu Odjel ima posebnu rubriku na stranici Knjižnice. U komunikaciji s mladima djelatnici se uglavnom koriste Facebookom i e-poštom, dvije se knjižnice koriste mrežnom stranicom Knjižnice i YouTubeom, knjižnica u Karlovcu Instagramom, a u Vukovaru Twitterom. Iako nije spomenuto, na mrežnim stranicama knjižnice u Vukovaru vidljivo je da se i oni koriste Instagramom u komunikaciji s mladima. Nijedna se knjižnica ne koristi Snapchatom, Blogom, WhatsAppom ili Viberom.

³⁷ Usp. Stropnik, A. Nav.dj., str. 10-14.

Iako samo tri grada, odnosno tri knjižnice, među svim pristiglim odgovorima imaju zaseban odjel za mlade, potrebu za osnivanjem takvog odjela prepoznale su i druge knjižnice koje su u anketnom upitniku napomenule specifičnosti mladih kao posebne skupine korisnika kojima treba vlastiti prostor. Knjižnica u Bjelovaru ima Zbirku za mlade i kao dio Dječjeg odjela i kao dio Odjela za odrasle te prepoznaje potrebu osnivanja posebnog odjela za mlade, međutim to nije moguće dok se ne osigura prostor. Također, dvije knjižnice mreže Knjižnica grada Zagreba, Knjižnica Jelkovec i Odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice, prepoznaju potrebu za odjelom za mlade, ali koji se neće osnovati zbog nedostatka prostora. S druge strane, nekoliko knjižnica već ima u planu osnivanje odjela za mlade, poput onih u Pazinu, Puli, Rijeci, Šibeniku, Vinkovcima, Krapini i Velikoj Gorici. Sve su te knjižnice istaknule potrebu koja se pokazala za osnivanjem zasebnog odjela za specifičnu skupinu korisnika kojoj ne odgovaraju usluge dječjih odjela ili odjela za odrasle. Od navedenih gradova, Pazin čeka osiguranje sredstava, Krapina je planirala osnovati Odjel već tijekom 2020. godine, a Šibenik već ima i za to predviđen prostor, ali su drugi gradski radovi privremeno obustavili osnivanje posebnog odjela. U Vinkovcima je u tijeku izgradnja čitave nove knjižnice. Koprivnica planira prenamjenu kutka na Odjelu za djecu i mlade, koji će biti Kutak za mlade. Knjižnica u Osijeku, naprotiv, imala je zaseban Klub za mlade od 2003. do 2015. godine, ali je zbog nedovoljne zainteresiranosti i prostornih ograničenja Klub prenamijenjen u Američki kutak.

Analiziranjem dobivenih odgovora na anketne upitnike dolazi se do zaključka da mnoge knjižnice u Hrvatskoj nemaju posebno izdvojene odjele za mlade, čime se ta osjetljiva skupina i dalje snalazi balansiranjem između postojećih odjela knjižnica od kojih nijedan ne odgovara u potpunosti na njihove potrebe. Tri hrvatske knjižnice koje su ostvarile mogućnost osnivanja posebnog odjela za mlade, usmjerile su pažnju na njihovo slobodno vrijeme i interese, nudeći im građu koja bi ih mogla najviše interesirati, uređenjem prostora koje odudara od ostatka knjižnice, ponudom raznorazne opreme i njima bliskih tehnologija te organiziranjem raznovrsnih programa i radionica. Nijedna od triju knjižnica ne zahtijeva formalno članstvo mladih za korištenje knjižničnim uslugama jer sve žele privući i zadržati mlade u knjižnicama. Ipak, sve tri knjižnice navode nezainteresiranost kao glavni problem u radu s mladima.

Zaključak

O potrebama mladih kao zasebne korisničke skupine u hrvatskom knjižničarstvu počelo se intenzivnije pisati i govoriti početkom 21. stoljeća. Bezobzira na to kako se u literaturi definira pojam *mladi* i koje godine života obuhvaća, autori se slažu da se radi o specifičnoj skupini korisnika koja ima drukčije informacijske potrebe i interese za provođenjem slobodnog vremena od djece i odraslih.

Istraživanjem je utvrđeno postojanje triju zasebnih odjela za mlade u većim hrvatskim narodnim knjižnicama, dok bi zapravo svaki grad, ili barem svako županijsko središte, trebalo osnovati takav odjel. Pritom je važno u fokus staviti kvalitetno provođenje slobodnog vremena mladih u knjižnici. Analiza rezultata istraživanja pokazala je da je najveći problem, osim prostora i sredstava, nedostatak interesa mladih za programe u knjižnici. To je velik izazov za struku te iziskuje promišljanje i traženje rješenja koja će se moći primijeniti na budućim odjelima.

Mnoge knjižnice u Hrvatskoj nemaju posebno izdvojene odjele za mlade i još uvijek prevladava koncept *odjela za djecu i mlade* kojim nije moguće u potpunosti zadovoljiti potrebe te šarolike društvene skupine. Međutim, postojeći odjeli za mlade sa svojim programima i organizacijom rada dobar su temelj za sve buduće odjele. Hrvatski knjižničari svjesni su da bi za zadovoljavanje potreba mladih kao posebne korisničke skupine najbolje bilo osnovati odjel za mlade, međutim najčešće to nije moguće zbog ograničenja u prostoru i sredstvima. Ipak to knjižničare ne sprječava u osmišljavanju projekata i organiziranju raznih radionica i događanja za mlade i s mladima u knjižnici. S obzirom na to da nekoliko knjižnica već ima u planu osnivanje odjela za mlade, vjerujemo da će svako sljedeće istraživanje pokazati veću zastupljenost odjela za mlade u Hrvatskoj i da će mladi prepoznati raznovrsnost sadržaja koje im suvremena knjižnica može ponuditi.

Literatura

- Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek : GISKO. O knjižnici. URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/povijest-knjiznice-2/> (citirano: 2020-04-20)
- Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zapisnik sa 6. sjednice Stručnog odbora HKD-a održane 23. rujna 2004. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/hr/dokumenti/> (2020-05-16)
- Hrvatsko knjižničarsko društvo. Skupovi: Arhiva. URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/arhiva/u_zemlji/0/ (2020-05-16)
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. // uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- Kasap, Marta; Tatjana Aparac Jelušić. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3 (2017), str. 153-174. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/581> (2020-05-14)
- Katić, Miroslav; Kristina Čunović. Knjižnica za mlade Karlovac – ukorak s potrebama mladih. // HKD Novosti, broj 62, travanj 2014. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/853> (2020-05-18)
- Kislovskaya, Galina; Bubekina, Natalia; Chudinova, Vera. Overview of Library Services Provided to Children and Young Adults in Russia. // Youth-Serving Libraries in Japan, Russia, and the United States. / ed.by Farmer, Lesley S. J., N. I. Gendina, and Yuriko Nakamura. Lanham, Md: Scarecrow Press, 2012., str. 121-144.
- Kolarić, Alica; Šimić, Sonja; Štivić, Vjeruška; Žentil Barić, Žozefina. Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 91-100. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/164/159> (2020-05-10)
- Mikačić, Sanja. Literatura za mladež : klasifikacija na raskrižju. // Stručna obrada knjižnične građe namijenjene djeci i mladima : zbornik radova / Knjižnice u procjepu 3. Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, 2018., str. 1-13.
- Miliša, Zlatko. Manipuliranje potrebama mladih. Zagreb : Marko M. usluge, 2006.
- Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine. // Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. URL: <https://mdomsp.gov.hr/istaknute teme/mladi-i-volonterstvo/mladi-9015/nacionalni-program-za-mlade-9024/9024> (2020-05-16)
- Rečić, Mijo. Kako odgajati odgovornog tinejdžera. Osijek : Vlastita naklada, 2014.

Schmitt, Rita. Knjižnice za mladež u Njemačkoj. // Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica : njemačka iskustva. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba : Goethe-Institut, 2004., str. 13-30.

Smjernice za knjižnične usluge za mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Selekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači: Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižnično društvo, 2009.

Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 58, 1071(1999). URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html> (2020-05-14)

State Library of Iowa URL: <https://www.statelibraryofiowa.org/ld/k-p/new-lib-dir-man/services/teens-ya> (2020-04-20)

Stil, duh i praksa: godišnje izvješće Gradske knjižnice Zadar za 2003. godinu. / urednik Mladen Masar. Zadar: Gradska knjižnica Zadar, 2004.

Stričević, Ivanka. Pravo na slobodni pristup informacijama u knjižnicama za djecu i mladež. // Dijete i društvo 3, 4(2001.), str. 141-155.

Stričević, Ivanka. Informacije potrebne mladima za osobni razvoj. // Sedmi i osmi okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 136-145.

Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), str. 1-34. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/443/438> (2020-05-25)

Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

Škunca, Srđan. Koliko su hrvatski veliki gradovi doista veliki? // Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama. Rijeka: Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, 2015., str. 183-190. URL: https://zavod.pgz.hr/pdf/9_Srdan_SKUNCA.pdf (2020-04-17)

Zakon o sudovima za mladež. // Narodne novine 84, 1792(2011). URL: <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE> (2020-04-17)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi. // Narodne novine 129, 2385 (2005). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_10_129_2385.html